

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ**

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Πολιτικά, 1.12, 1253a29-39

Φύσει μὲν οὖν ἡ ὀρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: τὴν πόλιν]. ὁ δὲ πρῶτος συστήσας μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος Ὡσπερ γὰρ καὶ τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζῶων ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χερίστων πάντων. Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὄπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τάναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα. Διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χερίστων. Ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου κρίσις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 1.5-8, 1103b2-25

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται ποιοῦσιν ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ἐθίζοντες, τοῦτο μὲν ἐστὶν καὶ τὸ βούλημα παντὸς νομοθέτου, ὅσοι δὲ μὴ ποιοῦσιν αὐτὸ εὖ ἀμαρτάνουσιν, τούτῳ καὶ διαφέρει πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἐπι πᾶσα ἀρετὴ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ καθαρίζειν γίνονται καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ καθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ πάντες οἱ λοιποί· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ οἰκοδομεῖν εὖ ἔσονται ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποῖας ἀποδιδόναι· Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποῖας ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- A1. α.** Να αναφέρετε σε ποιες λέξεις ἢ φράσεις τῶν κειμένων Α καὶ Β αναφέρονται οἱ υπογραμμισμένες λέξεις οἷς [Κείμενο Α] καὶ τοῦτο [Κείμενο Β].

Μονάδες 5



- A1. β.** Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η πόλη υπάρχει ‘εκ φύσεως’. Στο κείμενο **A** ο φιλόσοφος αναφέρεται σε εκείνον που πρώτος τη συγκρότησε (ό δὲ πρώτος συστήσας μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος.) Να δείξετε ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ των δύο απόψεων.

Μονάδες 5

- A2. α.** Ποια αποδεικτικά επιχειρήματα πρόσθεσε στο κείμενο **B** ο Αριστοτέλης για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες;

Μονάδες 5

- A2. β.** Να εντοπίσετε τη βασική αριστοτελική έννοια που περιέχεται στο χωρίο (και ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται) και να δώσετε τον ορισμό της με βάση το περιεχόμενο του **B** κειμένου.

Μονάδες 5

- B1.** Να γράψετε δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη «Σωστό» ή «Λάθος», ανάλογα με το περιεχόμενό της.

1. Τον Πλάτωνα ο Αριστοτέλης δεν τον βρήκε στην Αθήνα, καθώς ο μεγάλος δάσκαλος είχε πριν από λίγο αναχωρήσει για τη Σικελία για το τρίτο ταξίδι του.
2. Ο Εύδοξος από την Κνίδα ήταν μαθηματικός, φιλόσοφος και γεωγράφος
3. Ο Αριστοτέλης ονόμασε τη σχολή του Περίπατος, ίσως από τον περίπατον, τη στεγασμένη στοά του Λυκείου.
4. Ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας δίνουν την ίδια ονομασία στο μέρος της ψυχής που αφορά στα ένστικτα και στις βιολογικές ανάγκες του ανθρώπου («επιθυμητικών»).
5. Ο ορισμός του Αριστοτέλη δείχνει καθαρά τη βαθιά πίστη του πως την ευδαιμονία τους οι άνθρωποι μπορούν να την κατακτήσουν μόνο με την κατάκτηση του πλούτου.

Μονάδες 10

- B2. α.** Να γράψετε από δύο ομόρριζα ουσιαστικά (απλά ή σύνθετα) στα Νέα Ελληνικά για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου **A**: **ἐστίν, τελεωθείς, χρήσθαι, φύεται, ἀρετῆς.**

Μονάδες 5

- B2. β.** Να βρείτε με ποιες λέξεις του κειμένου **B** έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις στα Νέα Ελληνικά: **νεογνό, διάλειμμα, διηνεκής, σχεδόν, δέος.**

Μονάδες 5

B3.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Να συγκρίνετε την αριστοτελική αντίληψη για το εθισμό όπως παρουσιάζεται στο κείμενο Β με την αυτοματική ανθρώπινη συμπεριφορά που περιγράφει ο Ε. Παπανούτσος στο παρακάτω απόσπασμα από το έργο του «Πρακτική Φιλοσοφία».

Ο εθισμός είναι πανάρχαια μέθοδος αγωγής. Στηρίζεται σε μια διαδικασία θα έλεγε κανείς περισσότερο φυσιολογική παρά ψυχολογική, δηλαδή στον τρόπο λειτουργίας των υποφλοιωδών χώρων του εγκεφάλου, και μπορεί να έχει περιορισμένης σημασίας αλλά θετικά και βέβαια αποτελέσματα. Με τον εθισμό «ντρεσάρονται» τα ζώα, τα μικρά παιδιά, τα άτομα και οι ομάδες στις πρωτόγονες, γενικά στις καθυστερημένες κοινωνίες. Τους μηχανισμούς που αποτελούν τη βάση και τις προϋποθέσεις αυτής της μεθόδου, τους έχει μελετήσει και πειραματικά εξακριβώσει ο Ρώσος φυσιολόγος Παυλώφ και η σχολή του. Είναι τα λεγόμενα στην επιστημονική γλώσσα: «εξαρτημένα ανακλαστικά» (*reflexes conditionnes*). Όταν με την έμμονη και τυπική επανάληψη ορισμένης συμπεριφοράς συνηθίσουμε έναν οργανισμό να αποκρίνεται (με τους αδένες, τους μύες, το νευρικό δίκτυο, τα «προϊόντα» του εγκεφάλου του: παραστάσεις, συγκινήσεις, ορμές) σε διδόμενο ερέθισμα με την ίδια πάντοτε, σταθερή και ομοιόμορφη αντίδραση, δημιουργείται μεταξύ του ερεθίσματος και της αντίδρασης ένας τόσο στενός και άρρηκτος δεσμός, ώστε αρκεί και ένα μέρος ή μια παραλλαγή, ή και η μνημονική εικόνα του ερεθίσματος, να προκαλέσει πλήρη την αντίδραση εντελώς αυτόματα – ούτε κρίση παρεμβαίνει εδώ, ούτε συναισθηματικός διακαθορισμός, ούτε βούληση. Η «συμπεριφορά», από την απλούστερη (έκκριση αδένων) έως την πολυπλοκότερη (αστερισμός ιδεών), πραγματοποιείται μόνη της με την αναγκαστικότητα και την οριστικότητα που δίνει στην παραγωγή της μια καλοδοουλεμένη μηχανή.

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Λυσίου, Όλυμπιακός 3-4

Ο λόγος αυτός του Λυσία, ο οποίος δε σώζεται ολόκληρος, είναι επιδεικτικός και εκφωνείται το 388 π.Χ. στους Ολυμπιακούς αγώνες. Ουσιαστικά ο Λυσίας απευθύνει έκκληση στους Έλληνες να αφήσουν τις μεταξύ τους έριδες και να συστρατευθούν εναντίον του τυράννου των Συρακουσών Διονύσιο Α'. Στο απόσπασμα δίνεται βαρύτητα στις αιτίες της κακοδαιμονίας των Ελλήνων.

Ἐκεῖνος μὲν οὖν ταῦθ' ὑφηγήσατο, ἐγὼ δὲ ἦκω οὐ μικρολογησόμενος οὐδὲ περὶ τῶν ὀνομάτων μαχοῦμενος. Ἦγοῦμαι γὰρ ταῦτα ἔργα μὲν εἶναι σοφιστῶν λίαν ἀχρήστων καὶ σφόδρα βίου δεομένων, ἀνδρὸς δὲ ἀγαθοῦ καὶ πολίτου πολλοῦ ἀξίου περὶ τῶν μεγίστων συμβουλεύειν, ὁρῶν οὕτως αἰσχυρῶς διακειμένην τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολλὰ μὲν αὐτῆς ὄντα ὑπὸ τῶ βαρβάρῳ, πολλὰς δὲ πόλεις ὑπὸ τυράννων ἀναστάτους γεγενημένας. Καὶ ταῦτα εἰ μὲν δι' ἀσθένειαν ἐπάσχομεν, στέργειν ἂν ἦν ἀνάγκη τὴν τύχην• ἐπειδὴ δὲ διὰ στάσιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλονικίαν, πῶς οὐκ ἄξιον τῶν μὲν παύσασθαι τὰ δὲ κωλύσαι, εἰδότας ὅτι φιλονικεῖν μὲν ἔστιν εὖ πραττόντων, γνῶναι δὲ τὰ βέλτιστα τῶν οἴων ἡμῶν¹; Ὅρῳμεν γὰρ τοὺς κινδύνους καὶ μεγάλους καὶ πανταχόθεν περιεστηκότας•

μικρολογοῦμαι: μιλάω για ευτελή ζητήματα, εξετάζω ασήμαντα πράγματα / **ἄχρηστος-ον (ἀ-χρηστός):**² ανήθικος, ευτελής / **ἀνάστατος-ον (ἐπί πόλεων):** κατεστραμμένος, ερημωμένος / **στέργω:** ανέχομαι, υπομένω

Γ1. Να μεταφραστεί το παραπάνω κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2. Πού αποδίδει ο Λυσίας την κακοδαιμονία των Ελλήνων και τι προτείνει;

Μονάδες 10

Γ3. Στην παρακάτω περίοδο του κειμένου να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους στον άλλον αριθμό: «**Ὅρωμεν γὰρ τοὺς κινδύνους καὶ μεγάλους καὶ πανταχόθεν περιεστηκότας***».

Μονάδες 4

Γ4. Να γράψετε τον ίδιο τύπο στον αόριστο και στον παρακείμενο ίδιας φωνής των παρακάτω ρηματικών τύπων του κειμένου: **ὀρών, ἐπάσχομεν, εἰδότας.**

Μονάδες 6

Γ5. Στο παρακάτω απόσπασμα του κειμένου να αναγνωριστούν συντακτικά οι πλάγιες πτώσεις των ουσιαστικών: «**Ἡγοῦμαι γὰρ ταῦτα ἔργα μὲν εἶναι σοφιστῶν λίαν ἀχρήστον καὶ σφόδρα βίου δεομένων, ἀνδρὸς δὲ ἀγαθοῦ καὶ πολίτου πολλοῦ ἀξίου περὶ ταῶν μεγίστων συμβουλευεῖν.**».

Μονάδες 5

Γ6. Στο παρακάτω απόσπασμα του κειμένου να αναγνωριστούν συντακτικά τα απαρέμφορα: «**ἐπειδὴ δὲ διὰ στάσιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλονικεῖαν, πῶς οὐκ ἄξιον τῶν μὲν παύσασθαι τὰ δὲ κωλύσαι, εἰδότας ὅτι φιλονικεῖν μὲν ἔστιν εὖ πραττόντων, γνῶναι δὲ τὰ βέλτιστα τῶν οἴων ἡμῶν;**»

Μονάδες 5

Επιμέλεια: Φιλολόγοι - Σαριδάκης Γιώργος, Κουτσοδόνη Ευαγγελία